

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția Strada Buzzești 42 Administrația Strada Regală, 6. BUCUREȘTI	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

La desvălirea monumentului lui Alecsandri¹

Cînd vor apărea aceste rînduri cei cîțiva Ieșeni creștini și mulți Evrei ieșeni vor fi avut plăcerea de a vedea pe una din piețele orașului lor chipul de marmură al lui Vasile Alecsandri. Înțeleg din notițele ziarelor că desvălirea statuii s'a făcut cu o pompă deosebită înaintea elementului oficial al vieții românești. Regina însăși a scris versuri întru amintirea aceluï poet, și național, și de Curte, care a fost la bătrînețele sale un oaspete iubit al palatului de libertate și poesie din Sinaia. Fără a mai vorbi de alte ode, de panegirice, dintre care unele aũ fost mai cumpătate, de medații rivale pe care le-aũ bătut, întrecîndu-se în uriciune, dintre acei librarîi ai Iașilor, cari țin să se afirme, cu tot dreptul, la orî-ce manifestație patriotică și culturală.

Toate aceste semne de admirație : statuie, discursuri, versuri, prosă, medații evreiești, le-a prevăzut de sigur Alecsandri în cugetările sale asupra viitorului la care se putea aștepta. Sigur de sine însuși, de ușurința creațiunii sale, de farmecul său cuceritor, de neapărata simpatie pentru dînsul a celor mulți și celor mari, el a purtat o coroană fără spinî și a strălucit fără să sufere și fără să se mistuie. Și-a trăit viața toată, și lucrul său de scriitor, în loc să i-o fi scurtat prin chinurile iscodirii de gînduri și făptuirii de cuvinte, prin străduințele grele întru lămurirea simțirii, i-a prelungit-o poate prin conștiința stăpînitoare a unei glorii cîștigate răpede și pe care până la bătrînețe a știut să o păstreze.

Cine a cîrțit împotriva lui? Vr'un nemeșnic a căruï lipsă de talent și de caracter lua orî-ce preț spuselor sale. Cine l-a tăgăduit? Vr'un

¹ D-l Iorga își urmează călătoriile prin Ardeal, unde nu l-a putut ajunge la vreme vestea că, în oare-care contrazicere cu munca spornică a lui Alecsandri, organizatorii serbării în memoria lui aũ amînat iarăși și iarăși ziua desvălirii statuiei. Noi publicăm, totuși, articolul, care se adresează altui public decît solemnilor în fracuri și curioșilor de cuvîntări ocazionale. — Red

tinăr, pe care nu-l asculta mai nimeni, și încă și acela cu cât încunjur, cu câtă sfială și pietate!

Și nu i s'a întâmplat măcar ceia ce se întâmplă rarilor scriitori cu bătrînețe lungi pe cari mai multe șiruri de contemporani îi recunosc pe rînd. Nici după moartea lui critica n'a cutezat a vorbi răs-picat, a tăgădui veșnicia semizeului. Din potrivă, poetul mort a fost răzbunat foarte răpede și de acele ușoare atacuri pe care avuse a le suferi fără a păgubi nimic prin ele. Pe încetul, lumea, condusă de scriitori și de criticii de meșteșug, s'a întors la vechea părere de închinare fără rezervă înaintea lui. El a rămas astfel și de-acum înainte, cu toată întregirea culturii noastre, cu toată adîncirea sufletului nostru, cu toată creșterea simțului pentru adevărata limbă românească, așa cum o vorbește și o înțelege acel ce a făptuit-o: poporul, el a rămas decî descriitorul fericit al naturii și al oamenilor de la noi, armonisatorul măestru al cîntecului popular, vrăjitorul trecutului eroic, aedul renașterii noastre, al luptelor și triumfurilor din urmă, într'un cuvînt întruparea poetică a geniului național.

Un altul, foarte nenorocit de la un capăt la altul al vieții sale, creînd cu greutate, din măduva și singele său, opere care l-au înveninat totdeauna de deznădejdea idealului neîndeplinit, un altul care n'a aflat măcar în iubirea frățească a tovarășilor, într'o înțelegere largă și deplină a publicului mîngiere pentru această mare și veșnică suferință, un altul pe care dușmanii nu l-au cruțat, pe care proștii nu l-au iertat, prietenii nu l-au respectat, pe care nimeni nu l-a înțeles în întregimea lui, un oare-care Mihail Eminescu, de profesie rînd pe rînd actor, revisor, gazetar și nebun, căruia cîțiva admiratori din cei guralivi i-au închinat caricatura de bolovanî într'o piață botoșăneană și un bust ca acelea de pe mormîntul oamenilor cu avere la Ateneul din București, acela a numit pe Alecsandri, în cea mai scurtă și mai bună caracterizare: «veșnic tinăr și fericit». Pe cînd el, sărmanul, care lăuda așa de frumos, fără nici-un gînd de rivalitate, a fost bătrîn în cugetarea sa cu mult înainte de vreme și, prin urmarea firească a unor uriașe însușiri nestăpînite, de el însuși său de mediu: «veșnic neferice».

Și iată-mă ajuns, cum se va întâmpla totdeauna orî-căruia din generația mea, care va fi adus a vorbi despre Alecsandri, la neapărata comparație cu Eminescu. Orî cu cît simț istoric ne-am înarma, orî cît am prețui liniștea și seninătatea, orî cît am dori să nu jîgnim păreri respectabile, nu putem da lui Alecsandri, a cărui faptă o înțelegem și o prețuim, inima noastră, pe care *Eminescu* o stăpînește.

Însă iarăși înțelegem foarte bine, și prin urmare nu învinuim, pe

ceilalți cari iubesc pe Alexandri în același timp în care îi recunosc meritele. Ceî ce fac un sport din iubirea pentru popor, din iubirea pentru trecut, din iubirea pentru neam, din arta sfintă a poeziei, aceia nu pot cere mai mult decît ce li dă acest bogat și strălucit diletant care a fost Alecsandri. Și iarăși *exteriorii* prudenți, cumpătații, măsuratii, pieptănații, gătiții, solemni și pompoși nu pot găsi în toată literatura românească un altul din scriitorii mari, care să-i mulțunească atît. Că e un scriitor mare, nu încapе vorbă. Dar la el nu va jigni nici odată și pe nimeni un gând adînc și obscur, o simțire care să uimească și să arunce în lături, o comparație care să izbucească, un strigăt care să sguduie, un cuvînt măcar care să nu se poată auzi orî cînd. Acesta e un perfect om de societate, un respectuos al tuturor formelor și convențiilor, un eminent «nici prea-prea, nici foarte-foarte».

Așa fiind, și luî i s'a consacrat ce i se convenia mai mult, și admiratorii lui, cari nu dispun de inima lor pentru literatură, i-au dat ce puteau da mai scump, cînd s'a ridicat statuia de marmură de la Iași.

Toți aceia cari pot face o deosebire hotărîtă între însemnătatea istorică a unui scriitor și valoarea lui actuală, toți aceia cari cred că asemenea subiecte trebuie atinse, nu cu meșteșug de vorbe înflorite, ci cu o deplină serioșitate de suflet și cu un înalt simț de răspundere, în sfîrșit toți aceia cari au despre un scriitor aceiași părere și în zilele obișnuite și în cele extraordinare, vor iscăli această părere.

N. IORGA.

DREPTATEA LUI SAN-MARC

(După F. COOPER)

*Și-a pus azî eul de sâmbătoare
Crăiasa mindr'a lui San-Marc,
Veneția e 'mnoată 'n soare,
Ea multor mări bogat monare
Cu stea de veți neperitoare.*

*Cum zboară șoină de pe munte
Seninul zării despiciud,
Așa, pe supt boltiri de punte
Și 'n gloată strînsă furnicud,
Tree lărci prin untele-i mărunte*

*Șaleargă toate pe 'ntrecat
Ducind boieri murați în fir,
Orî cete 'ntregi necunoscut
De poporime... Șir de șir
Se ceru ca frunze 'n vînt bătute.*

*Și lingă rechiul Bucentaur
Vin de s'asează ram de ram;
Supt gîtu-l lung ca de balaur
T'al Abriaticîr 'ntreg neam,
Voios șoptind supt soare de-aur.*

Iar sus pe podina gătită
Cu mindre flămuri din trecut
Stă toată ceata rînduită
De senatori cu chipul mut
Ca stîncă 'n statu' plîsmuită.

Mărești în rechia lor trușie
Privesc spre girborul bătrîn
Ce-abia de poate să-și măi fie
Grecoaia-î mantie pe sîn,
Pe cap coroana-î de domnie...

Alit norođ el stăpînește
Al mării 'n furiate Crai!...
Dar bietul Doge trist zîmbește:
Icoană-î numaî de alai,
Acolo doar de poruncește!..

Și iată-l semn din mină-î face
De tot norođu-a tresărit...
Din ceat' un crainic se desface
Și-un tun departe-a bubuit,
Iar totu 'n jur acuma tace..

-- Aminte luați la ce roiu spune
Și brațul vostru oclăiți,
Străinu saii semenți din Lagune,
De lupta 'n visle ră gătiți:
San-Marc azî reea să ră 'ncunune. —

Și tace crainicul ș'asteaptă
Ș'acum i-un huet prin norođu...
Ca roiu zorit spre el se 'ndreaptă
Vislașii toți și fac un pod
De negre băreți supt alba treaptă...

Incep în rînduri să ș'aseze
Și-și spun și numele ș'un sfînt
Ce brațul lor va să'ntrarmeze
Cu al imboldului arînt,
Iar lumea 'ncepe să-î serbeze...

Sînt mulți luntrași cu piept de taur
Ce stau să rup'al rislii lemn,
Sînt și boierî cu ochi de Mear
Lucind prin măști: la ei 'ndemn
Li-s mindre fete cu păr d'aur ..

Vin toți și loc le-orînduește
Cel crainic dulce la grăit...
— Veniți aici -- dar scurt s'oprește
Ș'a lui privire și-a fîntit
Pe-un biet bătrîn ce 'necet sosește.

E slab, plîpînd și 'n straiie rupte,
Dar ochii lui lucește ca 'n foc...
— Bătrîn pescar, cu brațe supte,
Gonești și tu după noroc?
Ha!, fugi din fața mindreî lupte!..

Și 'n ochi-î, crainicul îi cată,
Iar lumea rîde 'n al lui jur
Și rîd pescarii toți în ceată:
— Ha!, fugi, bătrîne: păru-ți sur
Ca om cuminte mi te-arată!..

Și crainicul voia să-l sară,
Dar iată Dogele-a grăit:
— San-Marc e drept: lăsați să-și ceară
Noroc și mare și-umilit!..
Bătrîn pescar, ia-ți locul dară!..

Și merge 'n urmă de ș'ază
Bătrîmul liniștit și blind,
El par'că nici nu vrea să cază
Pe buze risul fluturînd,
Doar ochii 'n flacări scînteiază...

Iar semnu 'ntrecerî răsună
Și ca restiți fugaci de soî
Pornese ruind ca supt furtună
Zecimî de băreți, în felnie roî
Cu toși sboară dîmpreună.

Dar iată, mulți rîmîn în urmă
Mușcîndu-și pumnii de necaz,
La mulți pîterile se curmă
Vislînd mereu, fîn' de răgaz:
În băreți ei cad, turbarea-î scurmă.

Și toți uimiți ca de-o minune
Privesc acuma pe bătrîn:
El ș'a 'ncordat, pe toți răpune,
Căci toți în urmă-î mult rîmîn —
Și 'n felu-atîns el risla-și pume..

O, Doamne, Doamne, câtă larmă
Prin cel norod atunci s'a 'ntins !...
Ca marea ce de stînci se sfarmă
Venit'aŭ glasurî : — El a 'nvins !. —
Și toată hul'atunci se darmă...

Și nu măi rid, ci toți de-o-dată
Urări îi fac sărbătorești,
Cînd el porni cu 'nfrînta ceată,
Să-și ia din mîinile crucești
De mulți rîvnita lui răsplată.

Și iată Dogele-î gătește
De aur lanțul mult vestit :
— San-Marc cu el t'empodobeste,
Bătrîne, tu, ce-ai biruit
Atîți viteji... Te fericeste

Și poartă-l mîndru 'n orî-ce parte !...
Dar stă bătrînul trist și drept :
— Eŭ la răsplătîle-ți deșarte
Privirea mea nu vîi să 'ndrept !...
La alții darurî, Doge, 'mparte !...

Eŭ vîi San-Marc să-mî dăruiesc
Dreptatea ce fi-o cer acum,
De-aceea stat'am să-mî zîmbesc
Mulțimea toată 'n al meu drum
Și păru-mî alb să necinstească !...

Ascultă, Crai plin de putere :
Acut'am doar un singur fiu,
Pe-acela-l luară la galere
Și m'aŭ lăsat de tot pustiu,
Căc' el, luptînd cu Turcîi, pierse...

Dar mi-a lăsat un prunc în fașă,
L'am îngrijit și l'am crescut
Și-acum Venefia cea trufășe
(O, Craiule, 'î de necrezut...)
L'a dat în mîinile vrășmașe :

Sus pe galere-î pus să lupte,
El copilăndrul meu cel blînd !...
O, senatorî, lăsați să 'nfrupte
Pe moarte-un trup așa plîpînd ?
Priviți a mele straie rupte

Și rîni în luptă căpătate !...
O, dați-mî pruncul meu răpit !... —
Și stă 'n genuchî și rîntu-î bate
Obrazu'n lacrimă stropit...
— San-Marc nu face-așa dreptate ! —

Și tristul Doge-un semn și face
Să-î dat bătrînu 'n luntre-î jos...
În jur mulțimea toată tace,
Iar sus, cu ochi vijalios
Boierî ciuda-și rod în pace :

— Puterea lor a vrut să 'nfrunte
Pescarul cesta mult semeț !... —
Și tac, dar gloata ca o punte
I-a stat în jur și pe 'ndrăsneț
Cu mare-alaiu îl duce 'n frunte...

II

Trecu, trecu cea sărbătoare
Și par'că totul s'a uitat...
E noapte-acum ; clocoțitoare
Din piețe sgomote răzbat
Și luna-î sus strălucitoare ..

Gonese la bărci prin apa lină
Spre tîrgul de petrecerî plin,
Ce 'nnoată 'n cîntec și 'n lumină
Și mîi de bărci tot vin, tot vin :
Azî fericireî toți se 'nchină !...

Doar colo 'n margine, supt lună,
Pe singuraticul canal,
Un biet pescar la sforî adună
Și scrile 'n liniștitul val,
Cîntînd cu marea dimpreună.

Și cîntul lui i-așa de jalnic,
Că stat'aŭ stele din clipit
Și stat'a unda 'n mers năvalnic
Și toate 'n juru-î s'aŭ oprit,
S'asculte graiul lui șagalnic...

El cîntă bietul, dar nu vede
O luntre 'n grab' înaintînd,
Cum șoim spre praulă se răpede,
Cum rin durerile prin gînd...
Chiar de-ar redea-o, ce-ar măi crede ?

*El liber e și nici nu-î pasă,
Pe nimeni el n'a rătamat:
El are brațe doar ș'o plasă!...
Dar luntrea vine ne'ncetat
Si-n față-î drept greoi se lasă...*

*Păcate de-ăi făcut în viață.
Ți le desleg pe toate-acum! —
El stă și singele-î îngheață:
-- De ce să fac al morții drum? —
Dar toți stau muți, cu cruntă față...*

*S'un glas de sbîr dintru-î spune:
— Tu ești acel ce-ai biruit?
Tu ești Antonio din Iaque?
— Eu sînt, răsponis'a el tîcut —
— Atuncea stîi și te supune!...*

III
*Lucește luna tot măi plină
Si tot măi veseli toți petrec...
E Piazza plină de lumină.
Vin măi de mîști, se duc și trec
Si viața curge lină, lină...*

*Mirat bătrînul îi privește
Si-a tot rămas așa privind:
În față-î stă și-l sporește
Un popă trist încet șoptind:
— Bătrîne, moartea te pîndește!...*

*Doar colo 'n margine depărtate,
Pe singuratecul canal.
O luntre de pescar se sbate
Deșertă supt luciosul val:
— San-Mare făcînd'a, răi dreptate!... —*

I. M. MARINESCU.

FILOMELA

— «Tu aici, Tony dragă? Tu omul pe care noi îl botezasem «Sfîntul Anton», tocmai tu să fii aci în localul acesta?! Asta n'ași fi crezut-o odată cu capul!» strigă un tînăr brun, cu ochii negri vioi, cu mustața mătăsoasă, răsucită, și părul undulat... Ținuta corectă a vorbitorului respiră un aer de îngrijire de sine și de bună stare; iar ochii, cit și întreaga lui înfățișare, denotă o semeție și o hotărîre în acte și în mișcări, care face pe toți cei din local să-și îndrepte privirile spre el.

Noul sosit se uită îndrăsnit, pe rînd, în ochii tuturor și își oprește strălucirea semeată a privirei asupra unuia care-l fixează. Fără să aștepte răspunsul lui Anton, noul sosit se îndreaptă spre masa celui care îl fixase, pune mîna pe gîtul unei sticle și întreabă încruntînd sprincenele:

— «Poftești ceva? vreî să-ți sparg capul? de ce te zgîiești la mine?!

— «Scuzați yă rog», bîguiește interpelatul, «scuzați, v'am semuit cu cineva și credeam că vă cunosc, de aceia vă priveam, scuzați!»

— «Să nu mă semuiești tu nimeni, idiotule! și să-ți muți ochii într'altă parte, că-ți rup oasele! m'ai înțeles!» îi zice apăsător tînărul.

— «Înțeles!... cum nu! Nu vă supărați.»

Antreprenorul localului vrea să liniștească cearta și intervine, umil:

— «Coane Mărgărint, domnule Mărgărint, vă rog, scuzați-l că n'a vrut să vă jignească... a băut cam mult, și știți... dar n'a vrut...»

— «Bine-bine!» zice tînărul, «lasă asta... adu' o sticlă cu vin și borviz la masa d-lui Ioanid... domnu' de colo, pe care l'am salutat; la masa la care

mă duc eu acuma. Și să dai ordin fetelor care cîntă să nu ne plictisească cu cheta. La urmă am să dau cite cinci lei de fiecare fată...»

Și pe cînd antreprenorul executa ordinul, tînărul se îndreaptă spre masa lui Anton, zîmbind :

— «Ce?» zice el, «ai crezut că vreau să-l omor. Aci în *café-concertul* ăsta, dacă nu te arăți gata pornit pe scandal, fiecare se crede în drept să te fixeze. Dar tu, tu ce cauți aci? Cum de ai ajuns într'un astfel de local, tu doctorul, sobru, retras, tu omul principiilor? Nu, nu te supăra, că nu fac nici o ironie! Eă numai vreau să-mi exprim uimirea ce simt, de aceea mă mir și te întreb.»

— «Eă, dragă Mimi», zice Ioanid, «am venit aci să văd cum se încheie un roman din tinerețea mea.»

— «Tu! și roman! Nu mă înebuni frate! Ia spune. Uite știi cît de blazat sînt eu în privința «romanelor», ăsta al tău mă interesează. Te rog, să nu ieși în seamă cîntecele de pe scenă, ci să povestești.»

— «Dar promite-mi că n'ai să rizi...»

— «Pe ce-am mai scump, pe onoarea mea. Numai un lucru te rog, să nu te miri, sau să nu te sperii, dacă din cînd în cînd am să sparg cite-o sticlă de capul vre-unui chelner sau vre-unui consumator.»

Anton Ioanid îl privește neîncrezător și zice :

— «Mi se pare că vrei să rizi de mine.»

— «Pe onoarea mea că nu... Dar ai să vezi tu însu-ți cum merg la mine lucrurile. Unii zic : «à la guerre comme à la guerre;» eu zic «au chantant comme à la guerre», și fiind-că aci sîntem într'un șantan din cele mai rele, să nu te surprindă că stați pe picior de război. Dar spune povestea, adică romanul tău. Știi fără fasoane : Mă mir, tu un blond, cu alure de timid, deși ești băiat drăguț, mă mir tocmai tu să ai ceva pe inimă.»

— «Orî ai să rizi de mine, orî nu, mie tot una mi-e. Simt nevoia de a-mi descărca sufletul cuiva, căci prea de mult mă apasă. Uite. Eram îndrăgostit de o fată brună cu ochii negri, obrazul oval, fruntea înaltă, nasul roman, și cu niște buze de carmin, printre care se vedeau dinții albi regulați. Ceî din față aveau ceva carnivor, și în loc de patru incisivi, erau doi, dar cam distanțați, încît cred că un chibrit trecea fără multe dificultăți printre ei.»

— «Zi frate un car cu fin, ca să scurtăm comedia...»

— «Un car?.. Nu!.. dar așa cum erău, erău splendidî dinții ei, — și ea avea în tot chipul frumos, în semeția care-i caracteriza nasul, în buzele-i prea roșii, în ochii fosforescenți, în sinii și șoldurile dezvoltate, avea ceva voluptos, ceva sensual, de care, de și eram în primul an de medicină, nu-mi dedeam seama. Dar odată cu acestea, fata era o fire bună, blîndă, miloasă până la ridicol. Lucru care mi-a făcut-o și mai dragă.»

— «Ei și cum v'ați îndrăgostit?»

— «Ooo, dacă mă ieși repede, nu mai isprăvesc. Dar urmez : Mama ei avea un fel de școală froebeliană : băeți, fetițe ; și ea trona. Invăța pe unii, pe alții, și o iubiau toți copiii. Am văzut-o de cîteva orî ; am auzit-o vorbind ;

am văzut cu cită bunătațe săruta copiii, și cum une-orî era tristă-tristă-tristă de par'că ar fi vrut să se sinucidă. Mi s'a spus că are ceva avere; eă, mă știu, eram sărac. Dar cum alesesem odaia ce închiriasem, anume lângă curtea lor, auzeam și vedeam zilnic cum vorbea, cum săruta copiii. Une-orî cînta, și glasul ei era muzică; ea cînta pentru copii, și eă stam ca un idiot și o mincam din ochi fără ca ea să mă vadă. Intr'o zi, mi-am luat curagiă, am cumpărat mai mulți trandafiri de culoare roză, și tocmai în momentul cînd se uita în partea opusă casei mele, i-am aruncat fără să fiu văzut, asupra ei».

— «Aa, foarte poetic, dragă Tony.»

— «Să vezi; copiii aă început să strige: «plouă cu roze, plouă cu roze.» Dar nici-unul n'a știut să spună de unde veneaă. A doua zi, la aceeași oră i-am aruncat drept în poale, o roză în care pusesem o hîrtiuță imperceptibilă pe care era scris: «Te iubesc». Fata a luat roză a mirosit-o, s'a uitat la ea, a văzut hîrtia, și înainte de a o citi, s'a uitat de jur împrejur să mă vadă, dar n'a putut să mă zărească. În clipa cînd a descifrat cele scrise, a trîntit roză de pămînt și s'a sculat supărată».

— «Ei, ași! se prefăcea!»

— «Să vezi. Am fost așa de descurajat încît n'am mai cumpărat flori, — ș'apoi îmi rămăsese mai multe pe cari vroisem să le asvîrl eă, — cînd, a doua zi o văd din nou la locul obișnuit. De astă-dată avea în mînă o carte. Erau poeziile lui Eminescu. M'am uitat cu ochianul meu să văd ce citește. Era deschis la poesia:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«Și-dacă ramuri bat în geam
«Și se cutremur plopii,
«E ca în minte să te am
«Și 'ncet să mi te-apropii».

Pagina a rămas tot timpul aceeași; atunci eă am scris pe o hîrtiuță:

«Zadarnic ramuri bat în geam,
«Căci tu ești o minune,
«Și te iubesc atît, că n'am
«Cuvinte să-ți pot spune...»

«Le-am pus într'o roză și i le-am azvîrlit în poală. Versurile sînt departe de a fi ireproșabile, dar fata le-a apreciat cu totul altfel decît meritaă; căci mi-a răspuns și să vezi ce ingenios. A luat pe cel mai mic copil și, probabil, știind că eă o vad și o aud, i-a spus să repete tare cuvintele ei, ca probă de ascultare. Zicea:

— «Te cunosc Doamne, înainte de fi căzut mana cerească».

«Copilul repeta în felul lui peltic tot ce i se spunea, apoi o auzeam șoptindu-i, destul de tare:

— «Și te iubesc, fiindcă tu aă pus balsamul și parfumul florilor în sufletul și în inima mea iubitoare și credincioasă ție.»

«Copilul credea că e o rugăciune, făcea cruce și repeta totul, cu o evlavie așa de naivă încît m'aă podidit lacrimile. Și fata îl săruta și îl strîngea la piept, și îl săruta iar, ca și cînd ar fi fost un odor neprețuit. Și apoi iar urma:

— «Și din ce te cunosc, din ce ași dori mai mult să-ți fiu credincioasă, și roaba ta umilă. Căci te iubesc mai mult decît se poate spune, și mai mult decît orice pe lume».

«...Era o surescitată? era o fată care alerga după senzații? nu pot spune. Iuflăcărarea asta bruscă, m'a pus pe gînduri. Dar o iubeam, o iubeam, așa fel că nu m'am oprit mult la gîndul acesta și am continuat cu florile.

«Însă, pe lingă că-i aruncam în poale, ea găsea zilnic, dimineața, în locul unde ședea, cite un buchet de roze; de astă-dată erau roșii: o culoare destul de expresivă.

«Din ordinul Doctorului-șef am fost nevoit să rămîn trei zile la spital fără să mă pot duce acasă. Cînd am sosit a patra zi, am auzit-o cîntînd seara în curte cu o voce îngerească:

«Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se a-lună,
Numai plînsurile mele,
'N noapte sună 'n noapte sună...»

«Era o modificare a versurilor, făcută pentru mine, o modificare simplă, dar care mi-a ridicat inima par'că pînă în cer!

«Am scris un bilet, l'am pus între roze, și cînd i-l-am aruncat, ea l'a luat de jos sărutîndu-l pe furiș.»

— «Va să zică te iubea serios! Ei și cum v'ați apropiat unul de altul?»

— «Dragă Mimi, m'am apropiat foarte simplu; mama ei m'a văzut într'o seară cînd îi aruncam flori și m'a salutat din cap, atuncî mî-am luat inima în dinți și fără să mai stați la îndoială i-am dus mamei un buchet mare. Nu știu ce i-am bînguit, așa de încurcat eram. Mî-aduc numai aminte că ea a pus lucrurile la locul lor cu o simplitate și o bunătate la care nu m'ași fi așteptat. Ea mî-a spus cam următoarele:

— «D-le, curtea discretă, și delicată ce o faci fetei mele, 'i-a cam sucit puțin capul. Văd însă că nici al d-tale n'a scăpat tocmai teafăr din încercarea asta grea. Buchetul ăsta pe care mi-l aduci, drept ce să'l iau?»

— «Luați-l ca un omagiu adus bunătăței dumneavoastră, doamnă», i-am zis eî foarte intimidat, «și ca o expresie mai poetică a dorinței ce am de a mă apropia de dumneavoastră.»

«Măma fetei a zîmbit; m'a privit de sus pînă jos cu un aer matern, apoi mî-a zis foarte liniștită, cu o nuanță de bunătate în voce:

— «Văd domnule că ții la fata mea, și ea mi-se pare că te iubește. Uite: gîndește-te serios; fata are o zestre, dar foarte mică; are însă rude bogate care o iubesc, o idolatrizează, așa că o dată e speranță să aibă o moștenire ceva mai mare. Până atuncî, te crezi dumneata în stare să ții o nevastă, mai ales că e tînără, și pînă acuma n'a prea eșit în lume. Ea simte o mare nevoie de a merge la băluri, petreceri și pretutindenî unde este veselie. Vezi, fata, poate din iubire pentru dumneata, nu ți-ar mărturisî aceste lucruri, dar eî care țin ca și ea să fie fericită și nici dumneata să nu ai surprize, ți-o spun în mod cinstit.»

«Măşi fi simţit în stare să ridic, să mişc din loc munţi, cu încrederea ce o aveam în puterile mele, mai ales acuma de cînd o iubeam. Şi cred că aş fi făcut minuni de efortări pentru a mă ridica la suprafaţă.

«Fata cînd m'a văzut, mi-a întins mîna, şi mi-a zîmbit aşa de dulce şi s'a făcut roşie ca un bujor şi ochii ei mari, negri erau par'că plini de lacrimi. Am fost invitat la ei la masă, şi chiar în seara aceea ne-am logodit; şi ne-am sărutat faţă de mama ei, un sărut *oficial*, dar atît de dulce în cit şi azi mi-se strînge inima în piept cînd mă gîndesc la el.

«Îmi trebuiau bani pentru ca să-i fac cadouri: m'am pus pe muncă, am scris mai multe teze pentru tineri bogaţi cari doreau să treacă «teza», şi m'am ales în cîteva săptămîni cu sume însemnate. Cadourile mele o încîntau, şi succesul meu bănesc momentan îmi da speranţe enorme. Mă vedeam ajuns o glorie, mă credeam... Dar ce te interesează astea! destul că am început să o duc, cînd la o petrecere, în societăţi, cînd la un bal, şi pînă în iarnă s'a găsit un bărbat foarte bogat, de şi cam în vîrstă, să ceară mîna fetei, după ce mai întii o acoperise cu cadouri bogate. Am văzut cum în urma petrecerilor — care pentru mine erau dezastre, căci pierdeam nopţile şi timpul necesar studiilor, — fata se cam schimbase cu mine. Cadourile o scoteau par'că din minţi. Petrecerile la care adoratorul ei lua parte în continuu, iar eu cît de rar posibil, o înstrăinau de mine.

«De la o vreme am observat o răceală în fînuta ei, şi atunci mama ei mi-a dat sfatul să zoresc preparativele de căsătorie, căci ea nu vedea cu ochi buni asiduităţile concurentului meu bogat. Dar eu mai aveam citi-va ani de studiu; ş'apoi băneşte începusem să stau mai rău decit ori cînd. Aşa că, văzînd şi răceala ei, m'am hotărît, cu moartea în inimă, să renunţ la fată, să cedez pasul celuilalt.»

— «Mă, da papălapte ai fost! Nu puteai să o ieşi! Omul găseşte ori cînd în sine energia necesară ca să facă faţă împrejurărilor şi chiar să le biruie, să iasă de-asupra. Papă lapte! Na!»

— «Ei, iată, m'am gîndit şi eu la asta; dar mî-am mai zis, — şi i-am spus şi mamei fetei, — că de unde ştiu eu ce se poate întîmpla. Se poate ca într'o bună zi maşina mea de gîndit să se strice, şi în locul activităţii febrile de pînă aci, care mă făcea să fiu considerat ca unul din cei mai muncitori şi lucizi tineri, să cad într'un fel de apatie, soră cu idioţia, într'un fel de toropeală, ca un mecanism prea forţat, ale cărui resorturi s'au slăbit supt prea marea încordare şi nu mai pot funcţiona. Ce măşi fi făcut? ce s'ar fi făcut fata? Cum eu eram sărac, şi ea de o extremă sensibilitate, mă gîndeam cu groază la ziua cînd voi fi nevoit să-mi mărturisesc că n'am cu ce să-i pot mulţumi dorinţele ei, explicabile la aşa o vîrstă.

«Şi era curios de văzut cu cită voluptate se aruncase ea în vârtejul balurilor, cum fata asta aşa de cuminte a fost furată parcă de luxul cu care o înconjură rivalul meu! Cînd am văzut cum stau lucrurile, am vorbit cu mama ei, şi ea a început să plîngă, şpunîndu-mi că prevede o soartă foarte tristă pentru fata ei, căci acum a observat cită lipsă de constanţă e la ea, şi cum

se lasă câștigată de aparențe. Cînd am «desfăcut logodna», fata a plîns, dar nici eu nu eram cu ochii uscați. Ei pare că i-a trecut repede, căci după cîteva săptămîni am asistat la cununia ei, ascuns într'un ungher al bisericeii. E de prisos să-ți spun ce am suferit pe urma acestei renunțări. Dar poate tocmai asta mi-ă dat atîta rîvnă și putere să muncesc, ca să ajung ceva.»

— «Ei și, ce s'a făcut, fata? idealul tău? Trăește fericit? Ce face?»

— «Ce face?» Este aci: o aștept din clipă în clipă să apară pe scenă. Am văzut-o aseară intrînd aci, am întreat un chelner, cine este ea. Mi-a spus: d-șoara «Filomela», ăsta-i numele ei de «artistă». Și acuma este ora unu după douăsprezece și încă n'a apărut.»

— «O fi cu mai mulți inși în odaia de petreceri din fund. Vrei să mergi cu mine să o vedem?»

— «Nu dragă, n'ași avea curagiul să mă apropiu de ea. M'ar durea pe mine durerea ce ar resimți cînd ar ști că o văd ajunsă în halul ăsta...»

— «Se poate», zice Mihnea Mărgărint sceptic, «dar eu sint convins că o fată care a ajuns pînă aci, trebuie să aibă o adevărată platoșă de indiferență, de cinism și de obtuzitate înaintea inimii. Pst! băiete! chiamă pe antrenor! — Dar tu nu știi cum a ajuns aci?»

— «Mi s'a spus că bărbatul ei s'a ruinat, că ea a fugit cu un tînar din țară, că acesta a vrut să o vîndă, și ea s'a reîntors, dar mama ei murise, rudele n'aū vrut să mai știe de ea... Și acuma... acuma e aci însoțită de o femeie care se dă drept mătusa ei, dar în realitate e o babă care o exploatează.»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— «Ei, și ce ai de gînd să faci. Azi ești fixat, ai o situație...»

— Am de gînd să-i cer mîna și să mă duc cu ea ori unde ar vroi; în fundul lumii, în America, ori unde.»

Antreprenorul sosește, și se înclină respectuos, zicînd:

— «Porunciți d-le Mărgărint, m'ați chemat?»

— «Da. Vreaū să știu de ce nu cîntă d-șoara Filomela azi.»

— «Este indispusă. Domnul cela pe care era să-l băteti azi, i-a făcut curte și ea nu-l poate suferi. El a amenințat-o că-i face scandal și că o flueră. Aseară biata fată a plîns cînd a fost fluerată și n'a mai îndrăznit să iasă pe scenă, și azi fiindcă-l știe aci, nici nu se arată măcar în public.

N'aveți ideie ce pagubă imi face, cît pierd la consumație din cauza lui, dar nu-l pot da afară fiindcă este unul din cei mai buni clienți, nu lipsește o seară, și e bogat. Biata fată, era să se ucidă aseară... Ea singură cîntă mai frumos decît toate, ș'apoi e și frumoasă.. Ce de flori i-se aruncă pe scenă! Singura fată rentabilă, zău așa!»

— «Și nu s'a găsit unul să o apere», întreată Mihnea; dar cînd vede că Anton se ridică, el îl oprește, și îi zice: «Lasă Tony că eu mă prieep mai bine la astea...» Patronul șantanului dispore, pe cînd Mihnea se îndreaptă spre masa omului cu pricina.

Acesta îl vede venînd și îi zimbește ca unui cunoscut. Mihnea s'apropie de el și îi zice brusc:

— «Ce mă insultă rinjindu-te la mine!? Ce! eu sînt de seama ta!?!» «Și o palmă răstoarnă pe «omul cu pricina» de pe scaun. Lovitul dă să se ridice, să pună mina pe scaun, dar tînărul îi dă cu sticla de vin în cap. Sticla se sparge, lovitul ud de vin duce minile la țeastă, șovăe și se lungeste jos. Mihnea îi mai dă un picior în coaste, apoi face semn chelnerilor să s'apropie:

— «Dați-l afară! Plătesc eu sticla spartă și consumația lui. Haidi, luați-l! afară cu el! Și să-i spuneți cînd s'o trezi, că dac'o mai intra azi pe aci, îl omor ca pe un ciine.»

Chelnerii se uită tremurînd unul la altul, apoi la antreprenorul ascuns după ușă: la un semn al acestuia, ei ridică pe cel leșinat de jos și îl duc afară, dîndu-l, cu explicațiile necesare, pe mina gardistului. Mihnea trimete gardistului cînci lei pentru trăsura, și omul siguranței transportă, fără multă vorbă, pe rînit la secția apropiată.

Toată sala parcă răsuflă ușurată după această scenă. Fetele cîntă cu mai multă căldură, toți sînt veseli.

Acuma se face în local o tăcere bruscă, urmată de aplauzele spontanee ale chefiturilor, și pe scenă apare, într'un costum alb, elegant, o fată de o frumusețe uimitoare. Capul brun, frumos, cu fruntea naltă, ochii negri fosforescenți, licăresc; și dinții albi care se ivesc în zîmbet supt buzele pline, roșii, obrazul, de un oval lin, abia întrerupt prin bărbia gingașe cu gropiță sînt toate niște frumuseți acumulate; și părul ei ridicat împodobit cu o roză simplă face să pară întregu-i cap o floare cu chip de inger, o floare răsărînd din dantelele și muselina corsagiului deschis, ca dintr'un buchet vrăjit. Strigăte de admirație es din gura numeroșilor tineri:

— «Aaa Filomelo! Bravo Filomelo! Ești o zîină!»

Anton simte o comoțiune energică la vederea ei. El își pune pălăria în cap și o trage pe ochi ca să nu fie recunoscut.

Filomela face un gest grațios, înaintează pînă aproape de rampa scenei, și cu un glas de o armonie suavă, de o dulceață incomparabilă, începe să cînte: «Somnoroase păsărele».

Mărgărint cheamă cu un semn pe unul din chelneri și-i șoptește ceva. Chelnerul răspunde cu o grabă umilă.

— «Conașule, e singură. Are o babă, care zice că e mătușa ei, dar nu cred să fie adevărat; baba asta o silește să stea aci, fiindcă poate să o exploateze mai bine. Cred că la o biserică, sau într'un cor la operă, sau la operetă ar cîștiga bine; dar bătrînei îi e frică să nu o scape din mîină, căci toate bacșipurile grase i-se dau ei de către boerii cari fac curte. Filomelei. Pe cită vreme dacă ar fi angajată undeva, bătrîna n'ar mai avea nici un venit.»

Chelnerul salută și pleacă spre alți clienți.

Cîntăreața este aplaudată la fie-ce cuplet și cînd termină cîntecul, toți tinerii izbucnesc în ovații aruncîndu-i flori pe scenă. S'aude un strigăt:

— «Bis! Filomelo! bis! bis!»

Și strigătul continuă pînă ce Filomela se decide să revină la rampa scenei. Din mijlocul tinerilor s'aude un strigăt scurt, care e adresat lui Anton:

— «Jos pălăria!...»

— «Pălăria...» strigă mai multe voci.

Mihnea sare în picioare și pune mâna pe o sticlă îndreptându-se amenințător spre grupul de tineri. Toți amuțesc. Anton apucă mâna lui Mărgărint și îl reține; apoi se întoarce cu spatele spre scenă, își scoate pălăria și s'așază, dar Mihnea ia pălăria sa de pe scaun și o pune în cap, dînd'o pe ceafă, privind sfidător către tineri. Nici unul nu mai scoate un cuvînt.

Acuma Filomela, cu ochii ațintiți spre cei doi, și intrigată de ținuta lui Anton, începe cu glas vibrat, cu o duioșie, pe care o mărește succesul obținut, să cînte aria «Somnoroase păsărele, însă cu o variație pe care Anton o cunoaște. Dar, întreaga ei ființă este ca încordată în așteptarea unei întâmplări neprevăzute, și cînd ea zice:

«Numai plinsetele mele
'N noapte sună, 'n noapte sună»,

tinărul, fără să vrea, ca atras în mod irezistibil de privirea Filomelei, fixată asupra lui, întoarce capul să vadă cîntăreața. Ochiul lor se întîlnesc, fata deschide gura, scoate un țipăt, și duce mâna la inimă. Țipătul ei se pierde în aplausele tinerilor. Ea rămîne o clipă cu ochii holbați spre Anton, fața i-se crispează ca pentru plîns. Brusc, ea fuge de pe scenă, ducînd minile la obraz și izbucnește în lacrimi. Cite-va fete de la masa tinerilor se ridică și aleargă să vadă ce are Filomela. / Central University Library Cluj

— «Bree», zice Mihnea, «dar simțitoare fată mai e' asta! Mă mir, în mediul de aci ar fi trebuit să fie cel puțin mai cinică, mai puțin obrăzată; și cînd colo, ea fuge și plînge ca și cînd tu ai fi un părinte al ei... Acuma ce e! Să te vedem; ce ai să faci?»

Anton e în prada unei emoții extraordinare, el se uită spre scenă, se uită la Mihnea, și cercînd să pară liniștit zice:

— «Nimic mai simplu. Am s'o iaș de aci, am să-î schimb numele cu al meu, și asta chiar dacă ar fi ajunsă cea mai de pe urmă ființă.»

Publicul din sală începe să strige:

— «Filomela, să iasă Filomela, să-și termine cupletele...»

Dintre culise, se văd două fete, cum caută să împingă, să tîrască un corp pe scenă.

— «Filomela, Filomela!» strigă din nou tinerii.

O fată apare pe scenă și cearcă să rostească vre-o cite-va cuvinte, însă publicul strigă:

— «Afară! afară cu Zaza! Nu voim pe Zaza! Să vie Filomela!»

Dar Zaza ridică glasul și țipă peste tumultul din sală:

— «Filomela s'a îmbolnăvit».

Mihnea se urcă pe un scaun și strigă către cei cari fac gălăgie:

— «N'auziți tîmpiților că Filomela e bolnavă?! Tăceți că vă rup oasele acum! Dobitocilor!»

Tinerii cearcă să murmure, dar Mihnea răcnește ca eșit din minți:

— «Cui i-s'a urit cu viața, să zică ceva, să-l aud eu!»

Cei provocați se privesc, unul șoptește :

— «E nebun! ce, monșer, o să ne punem noi mintea cu un nebun?»

Și zgomotul se potolește cu încetul.

Anton stă nehotărît, el vrea să se ducă între culise, vrea să vorbească Filomelei, sau măcar să se intereseze de indispoziția ei, și îi e teamă să nu o jignească, să nu o împingă prin acest demers la vre-o faptă extremă. În vreme ce el șovăie, Mihnea își reia locul liniștit, și întreabă :

— «Ei, ce ai de gînd să faci Tony? Ia o hotărîre promptă, căci tu nu cunoști sufletul femeesc. Filomela pe cît este de sensibilă, o cred în stare să fugă din acest moment, ca să-î pierzi urma, sau cine știe ce mai poate face.»

— «Aș vroi să o menajez, să nu o jignesc prin o apropiere prea bruscă.»

— «Dar ea poate să creadă că o disprețuești, dacă stai prea mult fără să-î vorbești...»

— «Ce să fac, dragă Mimi, uite par'că mi-am pierdut capul...»

— «Fă ceia ce-ți dictează inima : du-te fuga, la ea, vorbește-î și nu umbra cu ocoluri multe. Zii : «domnișoară, îți cer mîna», dar vezi menajază-o cît poți de mult, căci după cite am văzut, e o fire plăpîndă.»

O fată, Zaza, sosește alergînd prin mulțime. Ea se oprește la masă, apucă pe Mihnea de mîna și-î zice cu o voce febrilă :

— «Pe d-ta te chiamă Tony?»

— «Nu. Uite pe domnu', zice Mihnea, zîbind.

Fata apucă mîna lui Anton.

— «Haî domnule, repede că a înnebunit fata! De cînd te-a recunoscut, vrea să fugă, vrea să se sinucidă, și nu e nimeni lîngă ea. Tușa ei este beată și doarme de pe la 11 scara.»

Tinărul se ridică, fără să-și ia pălăria, fuge în direcția scenei, se dă după culise, și simte cum Zaza îl ia de mîna să-l dirijeze. În acest moment aude un zgomot surd ca de ușe trîntită, și observă că Zaza tresare.

— «Haiti», șoptește fata făcîndu-și cruce, «Doamne ferește, să nu se fi împușcat Filomela.»

Un chelner năvălește dinspre odăile din fund, strigînd :

— «D-le Antreprenor! S'a împușcat cineva în *separé*. E încuiată ușa.»

Zaza începe să tremure și continuînd drumul șoptește :

— «Doamne, Maica Domnului! s'a împușcat Filomela. Uite asta e ușa. Întră d-le singur, căci nu am curaj să o văd împușcată.»

Anton dă brînci ușii. Ușa rezistă, el se repede cu umărul într'însa, o scoate cu broască cu tot din țîșine, și rămîne consternat la vederea unui corp întins pe o dormeză. E Filomela, cu corsajul de muselină înroșit de sînge, cu fața albă și ochii încă umezi de lacrimi.

Tinărul se repede spre fată, cu obrazul convulsionat, ca de nebun, cu ochii zgîlți, ca și cînd n'ar putea să creadă cele ce vede. Ochii i se umplu de lacrimi, el cade în genunchi, pune mîna pe pieptul fetei, îi încearcă pulsul, și observă că ea abia mai își trage sufletul. O vede osîndită, și se apucă de

cap, cu amîndouă miinile, gemînd ca o vită căzută supt lovituri. Un cuvînt, un nume de o indescrîptibilă duioşie i se smulge din piept :

— «Adelo! Adela! scumpă!»

Fata deschide ochii, turburi. Dar la vederea tînărului ochii ei se fac mari fosforescenţi, ca şi cînd ar vroi să reţină pe veci chipul ce vîd. Un zîmbet slab desface buzele coralii, arătînd dinţii albi puţin distanţaţi, şi fata şopteşte cu glas îngeresc :

— «Tony, iartă-mă... sărută-mă... Numai pe tine te-am iubit...»

Vocea i-se stinge, pleoapele i-se închid. Anton izbucneşte în hohote de plîns şi ca un nebun cuprinde corpul Filomelei în braţe, îl strînge ca şi cînd ar voi să-i dea viaţă din viaţa lui, şi sărută buzele întredeschise ale fetei. Ochii ei se deschid ca iluminaţi de un surîs supra-pămîntesc, şi pe cînd Anton aşteaptă să o mai atîdă vorbind, şi îşi fixează cu lăcomie ochii săi asupra chipului Filomelei, ea rămîne, aşa, cu ochii deschişi mari, zîmbitori, cu un suris palid pe buze şi pe obraz, asemeni unei păpuşe uriaşe, cu prierea şi zîmbetul vecinic acelaşi.

Faţa lui, un reflex al chipului ei zîmbitor surîde dureros, ca în aşteptarea unui cuvînt, care nu mai soseşte. Cu încetul surîsul lui se schimbă, o expresie de groază îi acoperă faţa, gura i se deschide, ochii i-se holbează şi el cade asupra moartei, izbucnind în hohote de plîns desperat, pe cînd în uşe apar feţele uimite, speriate, ale chefuitorilor.

VASILE POP.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DESPĂRȚIRE.

*Umbrele nopții s'adună mereu
Grăbite să 'ncingă pămîntul :
Abia de mai tremură cîntul
Copacii la geamuri ; și sufletul meu —
In liniștea asta senină,
Se sbuciumă singur de moarte...*

*S'alunecă gîndu-mi departe.
Spre locuri iubite, ce-odată mi-au fost
Amorului ieagăn și sfînt adăpost
Întîielor dulci întîlniri.
Acolo, spre seară răsună șoptiri
La casa-î, din teii bătrîni
Ce-șî tremură frunzele 'n vînt —
Azi jalea străbate-a lor cînt ;
Cu fața proptită pe mină.*

*I-ascultă, iubita-mi — și plînge și ea.
Și stelele 'n ceruri se strîng,
— Prietenii ai celor ce plîng —
De plîng împreună cu ea.*

*Tu numai, tu, inima mea.
Departa de dînsa înduri
Durerile morții 'n zădar !..
Ah ! ochilor dragei, măcar
O lacrimă, una, din toate,
Să-î ștergă, durerea-ti, nu poate ;*

*Și doar pentru tine nu fac
Nici lumile toate-adunate,
Cît lacrima sfîntă, jucată
Din genele-î mîndre și moi :
Nu poți să ne mîntuie pe noi ?
Sfărîmă-te 'ncalte odată !..*

EUG. CIUCHI.

LA POLOG

Iarba a dat în copt pe livezile de la mușcel. Floarea de sunătoare s'a trecut prin locurile mai secetoase. Ochiul bouluî cu florile lui albe a pierdut din strălucire și e vremea cositului. Pînă-la sîntu' Ilie toată iarba trebuie strînsă. În urmă se clădesc clăi mari în preajma caselor, saū e îngrămădit finul în țarcuiri pentru hrana de iarnă a vitelor dornice de iarbă.

Oamenii scot coasele, care s'aū odihnit în podul casei, cît a fost iarna de lungă, le așează în coporiile nouă, le bat pe margine cu ciocanul, caută gresii pe prundul girlei și munca finului, dragă muncă de la mușcel, începe iar cu frumusețea ei și cu neuitatele ei clipe de petrecere.

Cînd rîndunelele 'și deșteaptă puii, la revărsatul zorilor, oamenii trec pe drum în sus cu coasele la spinare, se înșiră în pîlcuiri mici și merg pe pulberea răcorită tîinind de sapa de-al doilea, de ploile de «iestimp», de rodul prunilor și de multe. Flăcăii, cari vor să iasă la joc, își încearcă puterile într'o zi de coasă. E obositoare munca aceasta și nu e puțin să stai toată ziua plecat pe coasă și să iaî brazda cît coporiia de lată. Flăcăul bun la coasă e bun și la joc.

De la capul livezilor de pruni drumul se deschide printre lanuri de iarbă înflorită, pătată în roșu cu sîngele voinicului, stropită de alb «ochiul-bouluî». O lume întregă de flori de cîmp cu miros sănătos, învietor în răcoreala dimineței. În iarba înaltă cositorii se așează

unul după altul și culcă brazda lată în mersul lor încet de vale. Din când în când se oprește cite unul, scoate gresia din tocul legat la cingătoare, proptește vârful coporiei în pământ, trage în lat pe ascuțiș și pornește iar cu pasul măsurat, întinzînd brațele într'o parte și într'alta, par'că s'ar lupta cu valuri nevăzute. Isbirea gresiei pe coasă se aude de departe ca un năpraznic ascuțit de săbii în preziua bătăliei. Și armata e în haină albă înșiruită pe culmea dealului și se luptă cu floarea cîmpului, care și-a trăit viața de cite-va luni.

În urma cositorilor miriștea rămîne țepoasă. Prin brazde se ascund pui de păsări. Prepelița fuge prin iarbă, aruncă din timp în timp acelaș cîntec: «pitpalac...», își ia puii și se duce înflorată de lucirea coaselor. Ciocirîlia se ridică în elegante cercuri, se îmbată de răsufllul înaltului văzduh, în sboru-î tot în sus se pierde în marea albastră a atmosferei și iar se coboară pe rază de soare, să vadă ce 'i măi fac jos muncitorii. Cositorii înnaitează prin valuri mari, culcă la pământ rodul cîmpului darnic și brazdele rămîn în urmă supt bătaia aprinsă a soarelui. Din spre munte se lasă un vînt ușor, răcorește frunțile asudate, culege mirosul florilor cosite și 'l poartă spre sat în josul riului unde nevestele înălbesc pînze pe prundul cu anini. Mirezme de fin cosit le aduc în minte vremea de altă-dată, cînd adunau la polog în pragul tineretei și cînd nimeni nu le ținea acasă în zilele frumoase ale verii. Se string două-trei și așteptînd uscarea pînzelor se gîndesc la timpul coasei. «E, surată, cînd adunam la fin la Baștea, acu' trei ani...» Și merge vorba măi departe cu vre-o întimplare de la polog, cit se zbicesc pînzele albe de focul soarelui.

Iarba cosită pînă la amiază e bună de strîns pentru a doua zi și în amurg un om călare umblă prin sat răscolind ulițele, să cheme pologași. Fetele eșite la horă abia așteaptă să iasă în mușcel, să muncească finul cosit de flăcăi.

Dimineța își pun pălării țuțuenești în cap și cu furca la spinare se chiamă suratele una pe alta, verișoarele merg alături și înnaite de răsăritul soarelui trec pe ulița satului. Cite una măi guralivă dă «bună-dimineța» și răspunde frumos: «Ne ducem la adunat la neica popa Petre».

Un copil cu furca măi mare de cit el rămîne pe urmă, strigă pe lel-sa să'l aștepte și-a ostenit de-acuma el, care acasă se gîndea să facă mare ispravă pînă'n seară.

Cete-cete părăsesc satul fetele și copiii de școală și cite o nevăstă, care nu prea are ce face pe lingă casă. În gura mușcelului se împărțesc pe la livezi și încep să întoarcă finul înrouat.

Soarele se ridică tot măi sus, trinete jos tot măi multă căldură și apa de rouă se pierde din iarba cosită.

Pînă la prînz brazdele sînt făcute pele și toată cositura e o cîmpie presărată cu moșoroaie mari. Un pologar se uită spre sat în drumul pe care trebuie să sosească de mîncare. «Ce Ghiță, a venit sor'li'n burtă?» — «Ba, nu. Da' mă uitam așa», lămurește el, vrînd să se arate, că nu 'i e tocmai foame.

La umbra nucului din «Spinî» se întinde o pînzătură lungă. Filoftic.

popii împarte lingurile din dăsași, scoate străchinii mari, toarnă fiertura și dă pe unde trebuie. Din sin scoate o sticlă de țuică și cu un ciocan îmbie fetele să bea. Ele, rușinoase, gustă cât ai sătura o vrabie și dă ciocanul mulțumind. Sticla de țuică e golită de cositori. Un ciocan de rachiū la osteneală face multe parale și să trăiască fata popii, că n'a uitat să ia în sin băutura întăritoare. Și țuica e și mai bună la mușcel și cu mult mai bună, cind îți întinde ciocanul Filoftia, fata frumoasă a satului, fără care n'ar avea nici un ler hora la Limpede, Duminica. După mîncare, la umbra nukului, muncitorii se întind pe iarbă, închid ochii o clipă și munca li se pare mai grea cînd se scoală să plece.

Acum începe heritul cu peiele adunate și pe la amiaz urmează munca cea plăcută, fără alergătură, pusul clăitelor. Purcoaietele de fin se grămădesc pe fundeul așezat într'un loc bun de tras căruța și un copil se suie d'asupra, să calce finul aruncat de jos.

După ce oamenii au mîncat de amiaz, munca e în tihnă. Cositorii depărtați se văd albi în valurile căldurei jucătoare. O piclă caldă trage a ploaie. Umbra unui nor se perde iute pe cositură și Măgura e învăluită în ceață. Un nor gros se ridică dinspre munte, tocmai de la isoarele Argeșelului. Ploaia coboară domol pe giră la vale. Norul negru cuprinde tot mai mult din întinderea cerească și de departe, din munți, ce se mai văd prin ceață, pornește un vînt rece, răscolind cîmpia acoperită de brazde și pele.

La lucrul pologului sînt chemați în ajutor cei mai tineri dintre cositori. Flăcăii vin repede la strigare, apucă furci țapene, ajută fetelor să se urce pe clăite și încep să arunce finul uscat. Vîntul sboară peiele din furcă, pusul clăitelor e greu acum și frica ploii dă zor adunătorilor.

Vîntul, care se coboră tot mai rece și mai vijelios din munții depărtați, a risipit norii. Ploaia a vevlit și spaima a fost de geaba.

A făcut și ea un bine. Tinerii cositori au schimbat coasele pe furci și așa au putut schimba o vorbă două cu tovarășele lor de joc din zilele de Duminică. Pe urmă au ajutat fetelor să se coboare după clăitele vîrfuite, cu furca înfiptă în fin și cu o mîna sprijinind trupul care alunecă de sus. Mîna sprijinind trupul greșește în drumul sinului și fata rîde, ferindu-se cum poate.

Cu greblele în rînd, adunătorii pînă 'n seară piaptănă mîriștea de finul risipit și în urma lor rămîne cîmpul verde cu foi late de iarbă, neajunse de fierul tăios. Mușcelul tot, rîde în urma greblei și cu învelișul lui de iarbă tunsă așteaptă armonia clopotelor de cireadă și sburdălnicia copiilor păzitori.

S'a încheiat ziua de lucru. Muncitorii se adună, își caută uneltele și se gătesc de plecare. Fetelē cuprinse de briu se adună în șir și apucă drumul satului odată cu înserarea. Vîntul rece al serii mișcă frunzele pomilor. apa urlă în vadul morii, stelele apar sfoase una cite una pe bolta albastră și lumea din livezi se îndreaptă spre odihna de acasă. Pe drumul prăfuit vin vitele de la suhat și în li-

niștea înserării se înalță în sus ca o rugă umilită cîntecul duios al muncitoarelor venind de la polog :

«Luncă, luncă nu 'nverzi,
Că n'are cîn' te cosi,
Că cine mi te-a cosit,
S'a dus și n'a mai venit».

După fiecare șir de vorbe viersul e ținut mult și răsunetul lui în seară pătrunde inimile celor rămași acasă. În urmă flăcăii merg tăcuți și gîndul lor se unește cu cîntecul de dor al fetelor.

Fete mari? De ce vi se umezesc ochișii, cînd vă pierdeți în cîntece și de ce cîntecul vostru ne pornește pe gînduri de ducă?

Drumul se deschide alb printre sălcii bătrîne și livezi de pruni. Luna pătrunde încet prin rariștea de la răsărit, cuprinde în lumină răcoroasă drumul și drumeții și varsă aur pe luciul apei. Rîsete, chiuiuturi ușoare, lovituri de furci, zăngănit de coase se aude pe calea lungă la ceasul înserării. Cîntecul viue devale cu apa iazului și răsbate peste văi, pînă 'n dealuri depărtate.

În sat sînt luminele aprinse la casele frumoase din uliță. Pologarii și cositorii se împrăștie pe unde îl cheamă pe fiecare lumina cunoscută a lămpei. Ceata mare formată în poarta mușcelului se risipește pe la casele albe, să culeagă odihna dătătoare de puteri nouă.

Luna se ridică tot mai mult pe întinderea albastră și peste sat se lasă liniștea nopții. Tărani dorm afară în adierile aerului răcorit, mîngîiați de lumina lunei și de lucirea stelelor. Pace adîncă se coboară în sufletul celor cari dorm acum somn dulce, neturburat de lumea închipuită a viselor.

Din ôrașele, în cari stăm acum, iubiți pologari, gîndul ne sboară dornic la voi și tresaltă inima că ne vom vedea iar la vară și vom mai simți mirosul ierbeii de curînd.

I. BOTENI.

CRONICĂ.

În ziarele de peste munți se vede de un timp tendința vrednică de laudă de a face un loc tot mai mare discuțiilor literare și culturale. Astfel volumul d-lui Agîrbiceanu a fost apreciat aproape de fiecare dintre ele. *Telegraful român* din Sibiiu, care a fost întemeiat pentru a da preoților neuniți altceva decît anecdote, polemice personale și articole de fond sarbede, a nemerit calea cea dreaptă și folositoare cînd a trimis mulților săi cetitori frumoasa lecție de deschidere a tinărului profesor seminarial I. Lupaș și cumintea no-

tiță despre curente literare din România apărută în numerele-î din urmă. Poate cu timpul nici celelalte foî nu se vor lăsa întrecute.

*

Asupra războiului dintre Iaponia și Rusia, pe lângă o cărticică a mea, de care publicul a dovedit că nu are nevoie, s'a mai publicat în românește o compilație de d. Lucian Bolcaș, iar acum în urmă un domn Mihail Gașpar tipărește un opuscul intitulat *Iaponia*. El cuprinde, într'un stil sec, știri multe și precise, ciștigate ușor.

*

Am datoria de a spune cetitorilor acestei reviste că opera intitulată «Istoria Bisericii romîne, vol. I», de d. G. M. Ionescu, funcționar la Ministeriul de Culte din București, e una din acele curioșități mai pre jos de orice critică care nu se pot întrebuița pentru scopuri serioase. Că d. Ionescu e un om sînguincios, care vrea să se facă folositor prin ceva, nu ne poate privi. Vorba e că ne aflăm astăzi într'o situație culturală care nu îngăduie decât apariția acelor cărți ai căror autori sînt pe deplin pregătiți și știu ce scriu.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Despre evenimentul literar al ultimelor săptămîni, volumul de poezii al d-lui Octavian Goga, se va vorbi în n-r viitor.

*

D-l Il. Chendi a strîns într'un volumaș editat de «Minerva» o parte din articolele de polemică și istorie literară pe care le-a tipărit în ultimele timpuri mai ales în ziarul «Voința Națională». În aceste «Fragmente» cetitorul va găsi mici studii asupra literaturii noastre în secolul trecut. Lîngă ele stau atacuri și mărturisiri, care sînt nedrepte. Cetitorii își vor face de sigur aceeași părere, cînd vor putea gîci de cine e vorba în paginile pline de alușii ofensătoare. Altfel, din punct de vedere al formeî, cărticica de astăzi arată, de sigur, un progres. Acestea le spun pentru a păstra acestei cronici caracterul ei de întregime și nepărtenire și cu hotărîrea de a nu intra, nici într'un caș, în alte explicații.

N. IORGA.